De Stellingen.

Hier volgen thans de stellingen, waarvan we een vorig maal plaatsing toezeiden.

Het zijn stellingen, ontworpen door een Commissie uit Deputaten van het Synodaal Convent en Docenten der Theologische School te Kampen.

Ze strekten, om de lijn die de grens tusschen Separatisme en Catholiciteit aangeeft, zoo dicht het kon, nabij te komen, en gingen daartoe uit van het algemeen erkende feit, dat men beiderzijds *niet* herdoopte, zoodra vermoeden bestond, dat de toegediende Doop bediend was in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.

Nu spreekt het wel vanzelf, dat niet elk der vijftien heeren, die aan deze besprekingen deelnamen, in elk woord en elke uitdrukking juist terugvond wat hij dacht; en dat eer elk der samensprekenden nog zijn *dubia* had, de één meer de andere mindere. En eveneens vat men wel, dat in deze stellingen lang niet *geheel* de leer van de Kerk of van den Doop wordt afgehandeld.

Maar ook zoo zijn deze stellingen toch een historisch document geworden, dat de gemeente Christi kennen mag en moet.

Ze luiden aldus:

ART. 1.

Vermaan van Gods Woord:

De Godt^e der lijdsaemheyt ende der vertroostinge geve u dat ghij eenagezint zijt onder malkanderen na Christum Jesum.

Opdat ghij eendrachtelick met eenen monde meught verheerlicken den Godt ende Vader onses Heeren Jesu Christi.

Daerom neemt malkanderen aen, gelijck oock Christus ons aengenomen heeft tot de heerlickheyt Godts.

Rom. 15:5, 6, 7.

ART. 2.

De Kerk van Christus is de saamvergadering van de verkorenen ten eeuwigen leven, 'tzij dezen reeds in de eeuwigheid ingingen, nu nog op aarde vertoeven, of nog ongeboren zijn. Haar uitgangspunt ligt in den Raad des Welbehagens, haar aanvang in het Paradijs.

ART. 3

De Kerk van Christus is geen bijeenvoeging van los op zichzelf staande personen, maar vormt een organisch samenhangend *Lichaam* Dit organisch Lichaam is niet door *nieuwe* schepping in de menschheid ingeschoven, maar door *here* hepping uit de menschheid geformeerd. Bij die herschepping komt, krachtens het Genadeverbond, het Hoofd *Christus* voor het gevallen Hoofd *Adam* in de plaats.

ART. 4.

Er zijn niet twee Kerken, de één onzichtbaar en de andere zichtbaar; maar er is slechts één Kerke CHRISTI, die wel naar haar geestelijke zijde *onzichtbaar* is, maar niettemin bestemd wierd, om ook in het zichtbare op te treden. Tengevolge van onderscheidene oorzaken kan nu de Kerk *schijnen* te wezen, waar zij toch *niet* is, of ook aanwezig zijn, zonder te worden waargenomen.

ART. 5.

Omdat de Kerk zichtbaar is, *zoodra ze zich vertoont*, en dit laatste niet anders dan *plaatselijk* kan aanvangen, moet het uitgangspunt voor haar optreden in de wereld altijd *plaatselijk* zijn.

ART. 6.

De zichtbare zijde der Kerk kan in drieërlei zin bedoeld worden, al naar gelang men wil zeggen, dat zij zichtbaar wierd enkel *voor de geloovigen* door het Sacrament; of ook *voor de ongeloovige wereld* door haar Belijdenis. Bestuur en Bezitting; of eindelijk in de rechtssfeer *van den Staat* door haar erkend worden als bevoegd om in rechten op te treden.

Omdat niet de uitwendige opvatting, hetzij van de ongeloovige wereld, hetzij van den Staat, maar *alleen de instelling van Christus* voor het optreden der Kerk ook in het zichtbare beslist, mogen de geloovigen het zichtbaar zijn der Kerk nooit afmeten naar de formeele kenteekenen, die òf de Staat òf den publieke opinie gelieft te stellen.

ART. 7.

Voor de geloovigen wordt de Kerk zichtbaar door »een *sienlick* teecken", t. w het Sacrament van den heiligen Doop, beginnende met den Doop der bekeerden, en voortgaande in den Doop van de kinderen der geloovigen. Wie tot den heiligen Doop komt, komt er als »*zijnde een lidmaat van Christus*", om alsnu door den Doop in de *zichtbare* Kerk te worden ingelijfd.

Nu kan zich zeer zeker als doop voordoen wat *geen* Doop is. Dan moet opnieuw het water gesprengd, nu als wezenlijke Doop. Zooverre intusschen als men den toebedienden Doop zelf erkent en dus niet opnieuw doopt, zóóverre strekt zich voor den geloovige ook de *zichtbare* Kerk van Christus op aarde uit.

ART. 8.

Op den Kinderdoop, die *lijdelijk* wordt ontvangen, volgt als tweede »*sienlick* teecken" het Sacrament des heiligen Nachtmaals, waarbij de geloovige zelf door *belijdenis* en dus *actief* optreedt.

Het niet eenparig zijn in deze belijdenis heeft den grooten kring der door den Doop zichtbare Kerk in onderscheidene kleinere kringen gebroken, wier onderscheidend kenmerk nu niet meer in den allen gemeenschappelijken Doop, maar in de voor elk hunner verschillende Belijdenis ligt.

In dien zin vormen de gezamenlijke Gereformeerde Kerken slechts *een deel*, zij het ook het betrekkelijk *zuiverste* deel, van de zichtbare Kerk van Christus op aarde.

ART. 9.

Tot het *welwezen* der zichtbare Kerk behooren *de ambten*, die in missionairen zin doelen op *al wat mensch is*; krachtens hun natuur op *heel de zichtbare Kerk* zien; naar hun sfeer van bediening door den kring der *eenheid-in belijdenis* worden bepaald; en voor hun rechtstreeksche uitoefening gebonden zijn aan bepalingen van plaats en tijd.

ART. 10.

Eerst door het optreden onder de geloovigen van ambtsdragers en de saamvoeging van deze laatsten in vergaderingen of colleges ontstaat *het Bestuur* van een Kerk, waarin te onderscheiden is tusschen de ambtsdragers als *bestuurders*, de kerkenordening, *waarnaar ze besturen*, en de onderlinge verbinding der aldus *bestuurde Kerken*.

ART. 11.

Hier te lande is de Kerk van Christus zichtbaar reeds opgetreden in de zevende eeuw; maar van meet af in onzuiveren vorm. Noch de *Sacramenten*, noch de bediening der *ambten*, noch het *Bestuur*, dat zich hier in de Kerken vormde, beantwoordde aan de ordonnantiën Christi. Desniettemin heeft ook bij deze velerlei gebrekkigheid het Evangelie zijn kracht betoond, om de afgoden ten deele neer te werpen, en zijn er van lieverlede in alle plaatsen onzes lands Christelijke Kerken openbaar geworden.

ART. 12.

Tegen het einde der middeleeuwen was echter, onder Gods rechtvaardig oordeel, vooral tengevolge van den band onzer Kerken aan de Kerk van Rome, de velerlei verbastering van het lichaam der Kerk dermate toegenomen, en het bestuur der kerken zoo verregaand misvormd, dat èn de bediening der ambten èn de belijdenis der geloovigen op ergerlijke wijze door dit bederf waren aangetast.

Tot stuiting van dit kwaad is toen door zulke ambtsdragers en geloovigen, wier oog door Gods genade voor den ernst zijns Woords geopend wierd, het *bestaande lichaam* der zichtbare Kerken *gereformeerd*, doordien zij met het misvormde Hierarchische Bestuur braken; voorzooveel noodig nieuwe ambtsdragers aanwezen; dezen naar de ordonnantie Christi in betere Colleges saamvoegden; en aldus de zoo ontzettend *gedeformeerde* Kerken allengs weer in haar ware gestalte voor den dag brachten.

ART. 13.

Deze Reformatie is met geweest een *persoonlijke* opwekking, noch een réveil *in enkele kringen*, maar was in naam en waarheid *Kerkher*vorming. Het lichaam zelf der bestaande zichtbare Kerk wierd van het valsche kerkbestuur losgemaakt en ontving weer Besturen naar den eisch van Gods Woord.

Dit is echter niet in één dag geschied. In 1520 begonnen, was dit geestelijk proces in 1600 nog op verre na niet tot stilstand gekomen. De oorzaak der langzaamheid van dit proces lag in allerlei uitwendige omstandigheden, waardoor de eisch tot reformatie niet even snel en krachtig tot de conscientie van alle personen, die tot handelen geroepen waren, doordrong

ART. 14.

Onze vaderen hebben alzoo niet een *nieuwe*, kleinere Kerk *naast* de bestaande opgericht, maar de *bestaande* Kerken gereformeerd; bijvende zij daarbij van de kerken hunner vaderen, waarin ze gedoopt en opgetogen waren, en hebbende niets gedaan dan diezelfde, aloude, zichtbare Kerken van allerlei misbruik te zuiveren.

ART. 15.

Zoolang deze kloeke, dappere en toch zoo ootmoedige geest in onze vaderen stand hield, hebben de ambtsdragers ook destijds *alle gedoopten* in de plaats hunner woning beschouwd, als door dien Doop in de zichtbare Kerk ingelijfd en alzoo aan hun ambtelijke zorge toevertrouwd.

ART. 16.

Hun overtuiging, dat zij geen nieuwe Kerk stichtten, noch van Kerk verwisselden, maar de bestaande reformeerden, blijkt o. m. daaruit: 1°. dat zij zich stelden *tegen* de Wederdoopers, die den door pastoors bedienden Doop niet erkenden; en 2°. dat zij de Roomsche ambtsdragers, zoodra dezen hun ambt *goed* gingen bedienen, niet als *nieuwe* ambtsdragers *opnieuw* hebben geordend, maar *als reeds geordend* in hun dienst hebben bestendigd

ART. 17.

Toen echter het verworpen Kerkbestuur zich ook in en tegenover deze Reformatie der Kerken bleef handhaven, en het onderstond, zich »Kerk" te noemen, hebben onze vaderen, in tegenstelling met de nu weer zuiver opgetreden ware Kerken, deze Hierarchie met haar gezelschap als *valsche Kerk* tentoongesteld.

Overmits er echter tal van landen en streken waren, waar deze tegenstelling door allerlei omstandigheden niet voldoende kon doordringen tot de conscientie, hebben zij steeds èn in de theorie èn in de practijk erkend: 1°. dat de Doop ook van deze en alle andere ambtdragers in de Roomsche Kerk Doop was; en 2°. dat in plaatsen, waar de Kerk nog niet of nog niet doortastend genoeg tot Reformatie was gebracht, de ware *zichtbare* Kerk, hoe gebrekkig ook en »onder der wettighe forme", nochtans onder de Hierarchie voortbestond.

ART. 18.

Na de wegneming van het kruis, waaronder de Kerken ongeveer vijftig jaren gedrukt wierden, is echter door wereldzin en hoogmoed de oorspronkelijke geest der Reformatie weer verslapt; de verdere Reformatie gestaakt; en opnieuw *de*formatie in het Bestuur en in het lichaam der zichtbare Kerken ingeslopen.

Deze deformatie had tegen het eind der vorige eeuw, onder Gods rechtvaardig oordeel, zelfs zulk een hoogte bereikt, dat de belijdenis stom was geworden en het presbyteriaal bestuur der Kerken nog slechts als een skelet overeind stond, tot eindelijk in 1816 de toenmalige Koning, door onrechtmatig ingrijpen in de zaken der Kerken, deze besturen in hun wortel afsneed en er een geheel andere organisatie van collegiaal hierarchische natuur op ontte, met bijhouding van de Formulieren van eenigheid *in niet meer dan naam*.

ART. 19.

Juist deze daad en de daaruit voortvloeiende verdervende invloed op het lichaam onzer Kerken is echter, onder 's Heeren gunst, prikkel geworden tot het nogmaals opwaken van dezelfde aloude reformatorische beweging, die, ook nu geheel in het spoor der vroegere reformatie tredend, terstond na 1816 begon; in 1834 tot een eersten klocken stap bekwaamde; sinds op allerlei wijze lucht zocht; in 1886 een nieuwen uitweg vond; en hope biedt van nog steeds verder tot reformatie van het Lichaam onzer Kerken en tot herwinning van den door God gewilden toestand te zullen leiden.

ART. 20.

Deze nieuwe reformatie heeft met name èn in 1834 èn in 1886 zich geen ander wit ten doel gesteld, dan onze vaderen in de zestiende eeuw kozen. Noch in 1834, noch in 1886 heeft men gepoogd een *nieuwe* Kerk naast het *bestaande lichaam der Kerk* te plaatsen, maar zich eenigijk beijverd, om de bestaande Kerken van Christus, die van de zevende eeuw af tot nu toe onafgebroken in het zichtbare gezien waren, èn in haar lichaam èn in haar bestuur te reformeeren.

Dit blijkt daaruit, dat noch de Kerken van 1834, noch die van 1886 1°. gedoopten herdoopen, tenzij gezondigd ware tegen de Doopsformule; 2°. Bedienaren des Woords, die onder de Hierarchie uitkwamen, niet opnieuw ordenen; en 3°. de leden die zich aanmelden, na verklaring hunnerzijds, boeken, zonder hen op gelijken voet als de catechumenen te ondervragen.

ART. 21.

Terwijl echter in de zestiende eeuw de Overheid dezer landen geëindigd is met deze reformatie te eeren, en haar publiekrechtelijk gesteund en gehandhaafd heeft, ondervond en ondervindt deze zelfde reformatie thans van de zijde der Overheid tegenwerking en bestrijding.

De Overheid heeft èn in 1834 èn in 1886 aan de hierarchische bestuurskerk, als ware zij *de eenig rechthebbende op de geestelijke en stoffelijke erfenisse der vaderen*, de hand boven het hoofd gehouden; en diensvolgens aan het uit deze reformatie voortgekomen bestuur der Kerken geen andere keus gelaten, dan om òf zich in de sfeer van het staatsrecht als *nieuw kerkgenootschap* naast het genootschap van 1816 te plaatsen, met dien verstande, *dat alleen dit laatste erfgenaam zou zijn*; òf wel haar eigen weg te gaan en voorshands van erkenning in de rechtssfeer van den Staat af te zien, teneinde hare aanspraak op de geestelijke en stoffelijke nalatenschap onzer vaderen *onverkort* te handhaven.

ART. 22.

Jarenlang hebben toen de besturen der Kerken, die uit de reformatorische beweging van 1834 waren voortgekomen, bealist *dit laatste standpunt* gekozen en er allerlei vervolging en smaad om verduurd. En eerst later, toen de practische bezwaren toenamen en men geen anderen uitweg zag, hebben sedert 1839 vele dier kerken gemeend, ofschoon onder luid protest, zich naar de burgerlijke wet te mogen laten erkennen. Op deze lijn bewogen zij zich voort, toen zij in 1869 als Christelijke Gereformeerde Kerk kennis van haar bestaan gaven aan de Regeering naar de Wet van 1853.

ART. 23.

De toen niet voorziene gevolgen van dezen stap konden niet helder in het licht treden, alvorens een tweede golfslag van dezelfde reformatorische beweging uit den boezem der Kerken naar boven kwam. Dan toch zou juist deze stap, en deze alleen, aan de onverwijlde ineensmelting van deze beide uitingen van principieel dezelfde reformatorische beweging in den weg staan (gelijk in 1886 en 1887 dan ook daadwerkelijk gebleken is).

ART 24.

Herstel ligt hier alleen in onvoorwaardelijken terugkeer naar de gedragslijn onzer vaderen, die, als den Woorde Gods conform, èn in 1834 èn in 1886 zich terstond aan de conscientiën aanbeval, en bleef aanbevelen, zoolang het vuur der eerste opwaking macht behield. De Kerken, die òf reeds in 1834 òf later gereformeerd wierden, hebben daarom de taak op te vatten, om de reformatie *over heel het lichaam van de Kerk* onzer vaderen uit te breiden, en moeten daartoe in de eerste plaats de armen der broederlijke genegenheid jegens elkander wijd openen, om ineen te smelten en dan met vereende kracht de reformatie van wat nog gedeformeerd bleef door te zetten, of het Gode believen mocht allengs *heel het lichaam van de Kerken onzer vaderen* te redden.

ART. 25.

De Synodale Hierarchie, die zich met haar gezelschap, gerugsteund door de Overheid, nog als Bestuur in de Kerken onzer vaderen tegenover deze reformatie handhaaft, en zich als zoodanig »Kerk" noemt, wordt daardoor allerwegen *valsche Kerk*, en het streven der reformatie was en moet steeds blijven, om alle deelen van het lichaam der zichtbare Kerk uit de omarming van deze valsche Kerk te redden.

ART. 26.

Naar gelang de besturen der opnieuw gereformeerde Kerken in zedelijke kracht toenemen, moeten zij hun ambtelijke bediening steeds verder over het lichaam der zichtbare Kerken, vooral voorzoover deze van gereformeerde belijdenis zijn, uitbreiden; met barmhartigheid de dwalenden zoeken terecht te brengen; en waar het ten slotte niet anders kan, de blijkbaar afgestorven leden van het lichaam der Kerken afsnijden door de tucht.

ART 27.

Er is alzoo geen sprake van, dat de Doleerenden in de Gescheidenen of de Gescheidenen in de Doleerenden moeten opgaan, maar beiden, Gescheidenen en Doleerenden, en wie er voorts reformatorisch optraden, moeten saam weer opzoeken die oude reformatorische paden, waarin onze vaderen door den Geest des Heeren HEEREN geleid zijn.

ART. 28.

Het lichaam der zichtbare Kerken, waarover de opnieuw gereformeerde besturen te waken hebben, breidt zich in drie kringen voor hen uit. In zeker opzicht hebben zij een ambtelijke roeping ten opzichte van allen, die ze, door ze c. q. niet te herdoopen, als *gedoopten* erkennen. In enger kring hebben zij ambtelijke roeping ten opzichte van allen, die één met hen zijn in de belijdenis onzer vaderen. En eindelijk in den engsten en striktsten zin richt zich hun ambtelijke roeping tot die geloovigen, die, met hun zaad, nu reeds willigijk hun herderlijken dienst zoeken.

ART. 29.

Overmits het voortbestaan van twee bestuurreeksen naast elkander verdeeldheid in steê van liefde kweekt, én meer dan iets anders aan de doorwerking der reformatie in den weg staat, moet het zoo spoedig mogelijk tot wegneming van dezen misstand komen.

ART. 30.

In dézelfde geestelijke politie naar de ordinantien Christi vereenigd, moeten de Kerken er naar streven, om de geschillen, welke tusschen de beide groepen nog bestaan over den naam, de erkenning in den Staat en de verzekering der kerkelijke goederen, zóó op te lossen, dat zij noch eenerzijds de aanspraken en rechten laten varen, welke zij als de hier te lande sinds eeuwen bestaande Kerken van Christus hebben te handhaven, noch ook anderzijds haar geestelijk karakter eenigszins miskennen of verloochenen

ART. 31.

De practische maatregelen, die voor deze ineensmelting van de twee bestuurreeksen in dezelfde Kerken noodig zullen blijken, moeten beraamd en uitgevoerd door *de beiderzijdsche Synoden*. Doch niet dan nadat door beide Synoden voor het aangezicht des Heeren zal zijn uitgesproken, dat *om Godswil* de tegenwoordige verhouding niet *mag* bestendigd: en dat *éénheid van kerkregeering* eisch is van Gods Woord; uit ons beginsel voortvloeit; krachtens onze belijdenis niet mag uitblijven; en voorzoover menschenoordeel gissen kan, een der aangegeven middelen is, om de reformatie in heel het lichaam der Kerk door te zetten, ons vaderland voor geestelijke verachtering te behoeden, en ons op lagere, middelbare en hoogere scholen een opvoeding in den naam des Heeren te verzekeren, gelijk die aan het gedoopte zaad der Kerken in alle standen der maatschappij toekomt.

KUYPER.

Uit de Pers.

Belangrijk is wat Ds. Gispen ditmaal in *De Bazuin* over de Doleantie in verband met Groen van Prinsterer zegt. Hij ook erkent volmondig, dat de lijn der Doleantie en die van Groen van Prinsterer één is.

Hoor slechts:

Groen's theorie van: »Het Recht der Hervormde Gezindheid" in verband met zijne kritiek op de Afscheiding, is van onberekenbaren invloed geweest op den gang en de ontwikkeling der kerkelijke zaken hier te lande. En indien iemand Dr. Kuyper noemt den vader der doleerende kerken, dan veroorloot ik mij het genoegen om Groen van Prinsterer den grootvader te noemen. Dr. Kuyper kan, als geleerde, als volksleider, als Christen, met alle recht zijn kerkelijken en politicken tegenstanders, die zeggen zich aan Groen te houden, toeroepen: Meent niet dat ik u verklaag; die u verklaagt is Groen van Prinsterer, op wien gij u beroept!

Mannen, die in staat waren de ideeën van Groen tot in den grond te vatten, zooals wijlen Prof. Chantepie hebben voor jaren reeds gevoeld en voorzien, dat het, werkte de theorie van Groen onder het volk door, tot eene botsing moest komen, dat scheuring onvermijdelijk was. Het gezegde van Chantepie tot Dr. Kuyper: »Wij hadden de partij van Groen er bijna onder en gij brengt ze er weer boven op", bewijst in dit opzicht meer dan ellenlange redeneeringen.

Wat mij, in weerwil van ons verschil in het kerkelijke, altijd genoopt heeft de candidaten der antirevolutionaire partij gewetenshalve te stemmen, was de overtuiging, dat deze mannen aan dezelfde zijde van Christus staan, waar ik hoop te staan en waar de afgescheidenen staan. En ik zie niet in, dat daarin door de doleantie eenige verandering is gekomen. Ik beschouw de hoofden en leiders der doleerenden als wetenschappelijke en principieele bestrijders niet van het confessioneele, maar van het kerkrechtelijke, van het konstitutioneel en Staatsrechtelijke standpunt der afgescheidene of Christelijke Gereformeerde kerk, van het kerkgenootschap dat, sedert 1869, onder dien naam in de sfeer van het Staatsrecht wettelijk bestaat. Zij volgen de lijnen, door Groen van Prinsterer getrokken, en zijn sterk in de redeneering door de studie der oude theologen en kerkrechtbeoefenaars. Zij hebben eene voor velen bekoorlijke wereld van ideeën geschapen, die niet in de werkelijkheid, niet naar buiten, niet buiten de gedachte bestaat. Eene rechtsbespiegeling of rechtsbeschouwing (hoe zal ik het noemen?), die in het beschreven recht van den tegenwoordigen tijd niet omschreven is, en waarop geen kerkbestuur der Hervormden, geen burgerlijke rechtbank of Hooge Regeering rechtspraak kan doen.

En alsnu tot het statuut van 1869 komende, zegt hij zeer juist:

Al het geroep over het statuut van 1869 heeft dan ook, naar mijn oordeel, zeer weinig te beteekenen. Indien wij aannemen dat dit statuut slecht gesteld is, dat er onjuiste uitdrukkingen gevaarlijke bepalingen in voorkomen, dan is dat alles met een halven dag werkens te verhelpen. Maar dat is de zaak niet. Het is niet bloot *dit* statuut, dat de doleerenden verwerpen, maar *het* statuut. Het is 't kerkgenootschappelijk beslaan als Christelijke Gereformeerde kerk, het nieuwe kerkgenootschap, dat naast en tegenover de Ned. Herv. kerk is opgericht en door de regeering als een kerk genootschap erkend en onder het gemeene, thans geldende recht als kerkgenootschap geplaatst is. Het is wat men, in vroeger jaren, het vrijheid vragen noemde Het is, in den diepsten grond, de daad der Utrumsche gemeente, die zich op 13 October 1834, met daad en woord, *formeel* heeft afgescheiden, *niet van de synodale organisatie of van het kerkbestuur*; maar, met ronde en duidelijke woorden, van de Nederlandsche Hervormde kerk, d. i. van het zedelijk lichaam dat onder dien naam bestaat.

En zoo hebben de zaken, tusschen de partij van Groen van Prinsterer en ons, afgescheidenen, sinds eene halve eeuw gestaan. De doleantie heeft daarin geene wezenlijke verandering gebracht. Waarom zullen wij ons nu, voor het Staatkundig leven, onthouden, of medegaan met hen die onzen Heere Jezus Christus als Koning der eeuwen en Zaligmaker verloochenen, en de belijders van 's Heeren naam in hunne dierbaarste en teederste belangen fel bestrijden en hardnekkig tegenstaan?

Dit is volkomen juist. Naar ons inzien, is elk statuut, waarbij de Gereformeerde kerk zich als nieuw, nu pas optredend kerkgenootschap erkennen laat, terwijl een ander genootschap bij diezelfde Overheid erkend blijft als de historische voortzetting van de kerk der vaderen, een prijsgeven van iets dat we niet prijsgeven mogen. Wel profijtelijk, maar niet goed. Men zal elkander hierin dus te dragen hebben, en o. i. is juist daarom de voorslag zoo uitnemend: Behoud gij dan plaatselijk uw statuut, laat ons het zonder doen, en houden we onze meerdere vergaderingen saam.

Curieusiteitshalve voegen we er nog dit als prognose van de toekomst aan toe:

Of echter zulk eene scheiding van het kerkelijke en politieke in den grond niet eene loutere inbeelding is, vraagt ge wellicht. Niet geheel, zou ik antwoorden. Als het werkelijke leven zoo logisch was als het papier geduldig is, dan zeker ja. Doch op deze wereld heerscht niet de zuivere rede, en haar hofdame, de logica, heeft dikwijls bitter weinig te zeggen. Als het er op aankomt moet ieder maar zien hoe hij er komt, en dat is juist de staatsmanskunst of de stuurmanskunst van den Staat. »Principiën reiteren" is eene mooie zaak voor de studeerkamer en het bureau van een hoofdredacteur van een dagblad, maar in het werkelijke leven komt men met op stokpaardjes te rijden niet veel verder. Wat uit deze krisis tevoorschijn kan komen is hoogstens een coalitie ministerie, een ministerie, dat uit verschillende partijen is samengesteld en dat op sommige punten één is. Stel, dat in zulk een ministerie Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman Minister van Justitie is. Neem aan, dat bij God alle dingen en bij den Minister van Justitie vele dingen mogelijk zijn. Is het dan nog denkbaar, dat een man als de heer Lohman de dwaasheid zal begaan, om nog met den fonkelnieuwen galarok aan voor het parlement te komen met eene wet tot deeling van de goederen der Hervormde kerk, of intrekking der Kon. besl. van 1816 en '52, of met een voorstel tot schrapping van art. 168 van de Grondw. enz.? Zulk een ministerie maakte zichzelve terstond af. Alle Roomschen, een goed deel der antirevolutionairen, alle liberalen lieten zulk een ministerie dadelijk tuimelen. Neen, eer het roer van Staat uitsluitend zelfs in de handen der antirevolutionairen is, zal, denk ik, de Zuidersee wel drooggemaakt zijn.

In ieder geval moet er wat voor het geloof en het gebed overblijven, en moeten we thans doen wat we, in goeder conscientie, gelooven voor God verplicht te zijn.

Deze prognose laten we voor wat ze is.

Maar wat we *niet* verzwijgen mogen is den weldadigen indruk dien het veel vriendelijker schrijven van Ds. Gispen den laatsten tijd in onzen kring uitoefende.

We zeggen hem hier hartelijk dank voor.

Er is zooveel spanning door weggenomen, en zooveel goeds door bereid voor de dingen die komende zijn.

Door gedeeld in den lande te blijven staan, verzwakken de Calvinisten noodeloos hun kracht.

KUYPER.

Officieele Berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

Aan de kerkeraden der Nederd Geref kerken (doleerende) bericht de kerkeraad der Nederd. Geref. kerk (doleerende) te Broek op Langendijk, dat hij op 24 Februari 1888, in tegenwoordigheid van Ds. P. van Son v. d. m. te Amsterdam, consulent, kerkeraadsvergadering gehouden heeft; voor zijn geheele kerk den band, die haar totnutoe aan de synodale organisatie van 1816 vasthechtte, verbrak; en eindelijk, dat hij tot de kerkenordening van 1619 terugkeerde; waarover de Heere zijn zegen gebiede.

De kerkeraad voornoemd,
P. BOUWENS, *Ouderling,*
JN. WAGENAAR, *Ouderling,*
JB. BALDER, *Diaken.*

Buitenland.

Frankrijk. Een ethische geloofsleer.

Bij den uitgever van Protestantsche werken, Fischbacher, zal weldra een nieuw boek van de hand van César Malan verschijnen, onder den titel van: »*De God der conscientie* geopenbaard in de Heilige Schrift. Handboek voor godsdienstonderwijs"

Dit boek trekt niet alleen de aandacht om den naam des schrijvers, die ons aan de beste dagen van het réveil herinnert, maar ook omdat er, helaas, uit blijkt, hoe de ethische denkbeelden ook onder Frankrijks Gereformeerden steeds meer de overhand krijgen.

Een César Malan, ten onzent als leeraar en dichter van stichtelijke liederen bekend, werd in 1820, omdat hij te Genève voor de Gereformeerde leer streed, als predikant afgezet, terwijl de regeering de ongeloofspredikers handhaafde. Uit de beweging, die door het optreden der predikanten Empayhaz en Malan den eersten stoot ontving, werd de Vrije Zwitsersche kerk geboren, onder den naam van »Société Evangélique".

César Malan's naamgenoot en waarschijnlijk ook zijn afstammeling, heeft evenwel de lijn, door dezen getrokken, niet voortgezet.

In het prospectus voor zijn handboek lezen wij het volgende: »Het handboek voor godsdienstonderwijs, dat wij aan het publiek aanbieden, verschilt hierin van alle andere handboeken van hetzelfde genre, dat men als uitgangspunt en als eerste autoriteit *het feit der conscientie* genomen heeft."

»Na eerst te hebben aangetoond, dat de waarheid van het bestaan van God bewezen wordt door het feit, dat de conscientie het absoluut gezag van den plicht eert, en vervolgens, dat de werkelijkheid van de zonde eveneens voortvloeit uit de conscientie (of een medeweten), dat er een eigen wil is, die zich tegen het gezag van den plicht stelt, besluit de schrijver uit deze ervaring, die elk mensch opdoet, tot de noodzakelijkheid van het *heil*, maar van zulk een heil, zooals het alleen door den Bijbel aangeboden wordt, meer in het bijzonder door het Evangelie.

Het boek is geschreven in den vorm van vragen en antwoorden, omdat het voor catechisanten bestemd is; schoon het in de eerste plaats dienen moet voor den onderwijzer, kan men de lezing aan de leerlingen zelf aanbevelen.

Wat de methode betreft, heeft de schrijver, de historische ontwikkeling volgende, zich tot taak gesteld, minder om de overgeleverde leer te rechtvaardigen dan wel om de geschiedenis des heils duidelijk uiteen te zetten."

In plaats, dat nu in de Fransche Protestantsche pers een kreet opgaat om op te komen tegen een dergelijke poging tot ondermijning van de grondslagen der Gereformeerde leer, neemt men de zaak recht kalm op. De *Eglise libre* zegt ervan: »Men ziet, dat het boek van den heer César Malan de reeds gebaande wegen verlaat; wij kunnen er dit alleen van zeggen, na een vluchtigen blik geslagen te hebben op »die goede bladzijden".

Ons dunkt, dat het een droevig teeken is, wanneer een godgeleerde onderneemt den vasten grondslag van Gods Woord te verlaten en daarvoor in de plaats te nemen, de door de zonde verduisterde conscientie! Wij meenen, dat er wel een alarmkreet mag opgaan, wanneer iemand, die den naam van César Malan draagt, tot uitgangspunt van een geloofsleer niet *God*, gelijk de Gereformeerde vaderen deden en gelijk allen doen, die in hunne paden wandelen, maar de kleine overblijfselen van het beeld Gods gesteld heeft, die den zondaar geen zaligmakende kennis schenken, maar hem enkel »alle onschuld benemen". Kennelijk is men in Frankrijk blind voor deze afwijking. Men denkt nog steeds tegen het ongeloof te strijden, doch vermoedt niet, dat men den vijand op het terrein, dat men reeds veroverd waant, toelaat de grootste verwoestingen aan te richten.

Dat 's Heeren Geest onder »het overblijfsel", hetwelk nog trots alle afzwerving op verkeerde paden in Frankrijk te vinden is, verootmoedigende gave! Daarmit alleen kan een terugkeer tot Gods Heilig Woord geboren worden.

— Eene vertaling van een deel des Nieuwen Testaments op den »Index".

Onzen lezers zal het bekend zijn, dat de Roomsche kerk er een »Index" of aanwijzer op na houdt, waarop de boeken vermeld staan, die het den Roomschen verboden is om te lezen. Het spreekt wel vanzelf, dat dit plaatsen op den Index in dezen tijd veel van zijn beteekenis voor de Roomschen verloren heeft, nu er zulk een ontzettende hoeveelheid boeken, tijdschriften, nieuwsbladen enz. in de onderscheiden landen verschijnt, dat het een onbegonnen werk is, ook voor de uitgebreide congregatie van den Index, om alle werken te onderzoeken. Er was een tijd, dat sommige uitgevers, om voor hunne boeken een goed debiet te verkrijgen, het zoo openbaar mogelijk maakten, dat zij op den Index waren geplaatst. Doch dit ziet men nu niet meer gebeuren.

Toch heeft de congregatie voor den Index onlangs een daad gepleegd, die wel in de Christelijke wereld opzien zal verwekken of alreede verwekt heeft. Deze vereeniging heeft het toch bestaan om eene vertaling van de vier Evangeliën in de Fransche taal op de lijst van de verboden boeken te plaatsen.

Wanneer nu de vertaling uit Protestantschen hoek ware voortgekomen, dan ware dit te verklaren. Doch zij is bewerkt door een goeden zoon der Roomsche kerk, den heer Henri Lasserre, die voor zijn arbeid zich niet van den